

Міністерство освіти і науки України запропонувало запровадити новий Порядок присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника.

Як повідомляє DT.UA, внесені зміни – виключно на користь МОН, що фактично монополізує процес атестації наукових кадрів. Навіть розгляд апеляцій залишається в компетенції міністерства – «на рішення МОН, пов'язані з присудженням (позбавленням) наукового ступеня, здобувач може подати апеляцію... у МОН». До проекту введено санкцію про позбавлення вчених – опонентів, членів спеціалізованих вчених рад – права участі в атестації наукових кадрів, що створює умови для зловживань і тиску на спецради, не кажучи вже про суто юридичний аспект: порушення прав на наукову та науково-педагогічну діяльність, закріплених у відповідному законі.

На недоліки нового Порядку в листі (від 7 серпня ц. р.) Прем'єр-міністрові М. Азарову вказала голова Комітету з питань науки та освіти ВР України Л. Гриневич. «Атестація наукових кадрів вищої кваліфікації – це насамперед справа наукової громадськості, а міністерство як центральний орган виконавчої влади має лише організувати й упорядковувати цей процес. Проте новим варіантом Порядку ще більше закріплюється режим ручного керування в цій сфері, оскільки всі рішення приймає керівництво Міністерства освіти та науки України одноособово, а рішення дорадчих колегіальних органів із цих питань мають формальний характер. Особливо небезпечно, що вища інстанція не просто прагне монополізувати всі повноваження з атестації наукових кадрів, а самостійно встановлює норми, не передбачені чинним законодавством, перебирає на себе суддівські функції. ...Тільки міністерство дає дозвіл на повторний захист дисертаційних робіт, позбавляє вчених ступенів, присуджених спеціалізованими радами провідних університетів, вживає санкції щодо відомих вчених. Такі речі неприпустимі в будь-якій цивілізованій країні світу», – ідеться в листі голови парламентського комітету.

«Цей Порядок фактично відсуває вбік законодавчо закріплену в Україні свободу наукової творчості й пропонує користуватися давно віджилими принципами та правилами посвяти звичайного вченого у вченого зі ступенями та званнями. Різниця тільки в тому, що коли раніше ВАК діяв від імені держави, то тепер ДАК діє від імені відомства. Цим ніби підкреслюється той факт, що держава не бачить потреби у безпосередньому використанні науки, а задовольняється тим, що їй запропонує МОН... – вважає В. Соловйов, доктор економічних наук, заступник директора ЦДПН ім. Г. М. Доброва НАН України. – Монополія МОН на наукову істину закріплюється другим пунктом Порядку, у якому прямо сказано, що питання

присудження наукових ступенів доктора та кандидата наук стосуються компетенції МОН. Тут-таки йдеться, що навіть атестаційна колегія (яка нібито має складатися з найавторитетніших учених) тільки бере участь у розгляді та вирішенні питань атестації наукових кадрів, причому діє не спираючись на власні уявлення про якість досліджень претендента на вчений ступінь або вчене звання, а всього лише “відповідно до затвердженого у встановленому порядку положення”. Інакше кажучи, діє, постійно звіряючи свою думку з тим, що записано в положенні, затвердженому у встановленому порядку».

Окремі положення виписано таким чином, що, у разі прийняття Порядку в незмінному вигляді, вони можуть призвести до зниження рівня вимогливості до якості дисертаційних робіт і створення умов для зловживань під час захисту. Так, у п. 11 проекту Порядку викладено підстави, необхідні для дострокового захисту докторських дисертацій, серед яких є досить сумнівні. Наприклад, чи може слугувати такою підставою наявність державних нагород та премій? Адже найчастіше держпремії й нагороди отримують авторські колективи, і оцінити внесок окремого вченого буває досить непросто з причин, які не потребують тут пояснення.

Як і раніше, до дисертацій і здобувачів висувається багато формальних вимог. Суворо регламентуються обсяг дисертацій, як кандидатських, так і докторських, їх оформлення «відповідно до державного стандарту». Тим часом посилення вимог до публікацій, зокрема у виданнях, які входять до міжнародних наукометричних баз даних, учені тільки вітають. Однак вважають недоцільним збільшення кількості обов’язкових публікацій для здобувачів кандидатських дисертацій у природничих і технічних науках, адже в цих галузях досліджень для підготовки статті доводиться проводити складні експерименти, які потребують багато часу...

Порівняльний аналіз попереднього Порядку та проекту МОН – на сайті DT.UA: <http://gazeta.dt.ua/ECOLOGY/porivnyalniy-analiz-.html> (*Суржик Л. Наука в ручному режимі // Дзеркало тижня. Україна (http://gazeta.dt.ua/science/nauka-v-ruchnomu-rezhimi-.html). – 2013. – 16–23.08).*